לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחה תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה

גליון 42
ה'תש"פ

פרשת
ויצא

גליון שו"ת

יגדיל תורה

עניני חנוכה - א

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
מימה שחננו ה' בחמלתו יתברך
אורן נזרית
החונה בעיר האבות באר שבע תובב"א

סימן א..... ג

אין לשנות סדר התפילה להקדים קריאת התורה כשמקצת מהציבור ממהרים, ונשאר מנין שלא ממהר.

סימן ב..... ו

מותר להדליק בחנוכיה שהשמש שלה באמצע וכן מנהג העולם.

סימן ג..... ח

רשאי להדליק נר חנוכה בכלי עגול שמילאו שמן, אלא שצריך לכפות עליו כלי תחילה, בכדי להבדיל בין פתילה לחברתה, ואם לא עשה כן מחזי כמדורה ואינו יוצא ידי חובה. אמנם יש להתיר להדליק בכלי עגול כשיש מרווח בין פתילה לחברתה הנוצר ע"י דסקיות השעם, והרווח עולה למרחק של רוחב אצבע, ואין הלהבות מתחברות אחת בחברתה. ועדיף להדליק באופן זה כמנין נרות הידור משידליק נר אחד כפי שחייב מעיקר הדין, וכשאפשר, ישתדל להדליק הנרות בשורה שווה ולא בעיגול.

סימן ד..... יא

נראה שאף שאין חובה ביותר מחצי שעה שהוא שיעור הדלקה, מכל מקום יש מעלה והידור בהדלקת נרות חנוכה במקום שרואים אותם למשך זמן ארוך, דכל זמן שהנרות דולקות הם נרות מצוה.

סימן ה..... יד

לכתחילה נכון להדליק בבית הכנסת החנוכיה בתחילת השקיעה ואילך ולא קודם לכן.

סימן ו..... טז

אין חיוב מן הדין לגבי הצד או המקום בו יונח השמש בחנוכיה, אמנם יש לעשות לנר זה היכר ברור שיהא נבדל משאר נרות המצוה ולכן טוב שיהיה גבוה משאר הנרות. כמו כן, יש להקפיד להדליקו לאחר הדלקת נר החיוב ושאר נרות ההידור, וכן באופן בו השמש נמצא בסמיכות לנר החיוב, ראוי לגשת להדלקה מצד נר החיוב ולא מצד השמש, שלא יראה כמעביר על המצוות.

מפתחות..... יח

גליון שו"ת

יגדיל תורה

מפי

הרב אודן נזדית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
פרטים בטל:
0506491414
0509013000

גרפיקה ועימוד:
א.י.ש. אשדוד
052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בחוקיך בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com

כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);

קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0509013000 , 0506491414

סימן א

(שו"ע אורח חיים סי' תרע"א ס"ב סי' קל"ז)

שאלה:

נשאלתי ממניין ובו למעלה מעשרה מתפללים שמקצתם ממהרים למקום עבודתם והשאר אינם ממהרים (וכגון כשישנם שלושה עשר מתפללים ורק שלושה מתוכם ממהרים למקום עבודתם), וביום שקוראים בתורה, אם יתפללו תפילה כסדרה, הממהרים יצטרכו לצאת קודם קריאת התורה, האם יש להתפלל התפילה כסדרה, או שמא יש להפך בסדר התפילה ולהקדים הקריאה בתורה על מנת שהמתפללים הממהרים למקום עבודתם יוכלו לשמוע קריאת התורה?

תשובה:

אם יש מנין שיכולים להתפלל התפילה כסדרה, אין להפך בסדר התפילה כדי שמקצת המתפללים הממהרים ישמעו קריאת התורה, ואין להסיק מהא דמובא במג"א, במחה"ש ובמשנ"ב (סי' תרע"א סק"ו) בהלכות חנוכה בנוגע לאדם שיש בידו כמות שמן המאפשרת הדלקה בצמצום לכל שמונת ימי החנוכה ולחברו (שאינו מבני ביתו) אין שמן כלל, ופסקו שם דמוטב לו שידליק נר אחד בלבד ויצא ידי חובת המצווה אף שלא יקיימנה בהידור, כדי לזכות את חברו גם כן בחובת המצוה, שמעיקר הדין אין צריך אלא לנר איש וביתו, שהרי בהדלקת נר חנוכה חייב האדם עצמו וגם חברו דהיא חובת גברא, משאין כן בנוגע לקריאת התורה דהיא חובת הציבור, ולא חובת יחיד. ועל כן יתפללו התפילה כסדרה והממהרים לעבודתם יצאו מפני אונסם טרם קריאת התורה ולא חסרו דבר.

א. איתא בשבת (כא:) - "תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך" ע"כ, והלכה כבית הלל.

וכתב הרמב"ם (הל' מגילה וחנוכה פ"ד ה"א) - "כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד, והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד", ובב"י (סי' תרע"א ד"ה ודברי הרמב"ם) כתב שלהרמב"ם (שם ה"ב) נראה דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הידור ראשון דהיינו נר לכל אחד ואחד, אם היו אנשי הבית עשרה בליל ראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים, אבל התוספות (שם ד"ה והמהדרין) כתבו נראה לומר דבית שמאי ובית הלל לא קיימי אלא אנר איש וביתו, שיש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר כנגד ימים הנכנסים או היוצאים, אבל אם יעשה נר לכל אחד אפילו יוסיף ליכא היכרא, שיש לומר שכך יש בני אדם בבית ע"כ, ונראה שהעולם שנוהגים להדליק בלילה הראשונה נר אחד ומוסיף והולך בכל לילה עד שבאחרונה הם שמנה, ואפילו בני בית הרבה אינם עושים יותר דעתם כדעת התוספות דאי כהרמב"ם למה אינם עושים כמהדרין מן המהדרין. ע"כ.

וכן פסק מרן השו"ע (או"ח תרעא ס"ב) כדעת התו"ס - "כמה נרות מדליק - בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר" והרמ"א פסק כדעת הרמב"ם, וז"ל: וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג

פשוט, ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג).

וכתב המג"א (שם סק"א) דאם יש לו לאדם שמן בשיעור מצומצם ולחבירו אין שמן כלל, מוטב שידליק לפי חיוב המצווה שמעיקר הדין די לו בנר אחד וכנ"ל דנר איש וביתו, ולא ידליק כשיטת המהדרין. וממותר השמן יתן לחברו שאין לו כלל, וביאר דבריו במחה"ש (שם) וכתב דאין הדברים אמורים אלא בחברו הדר בבית אחר ולא בדר עימו בבית, ולכן טוב שלא ידליק בכל אחד מלילות החנוכה אלא נר אחד, ובאופן זה יצאו ידי חובה הוא וחבירו כפי שחייבים מעיקר הדין כנ"ל, ועדיף שיעשה כן משידליק רק הוא לבדו וינהג כשיטת המהדרין להוסיף בכל אחד מהלילות נר נוסף, וחברו לא יצא כלל. ובמקום שדר עימו טוב שיוסיף בכל לילה וינהג כשיטת המהדרין ולא ידליק חבירו גם כן, שעל כל פנים יוצא בהדלקתו מדין נר איש וביתו, עכתו"ד. וכן מצינו דכתב במשנ"ב (שם סק"ו).

ב. ובדבר קריאת התורה אי חובת ציבור או חובת גברא נחלקו רבותינו הפוסקים, הנה בשו"ת יביע אומר (ח"ח או"ח סי' יד) הביא דברי הרמב"ן במלחמות ה' (מגילה ג.) והר"ן בפירושו על הרי"ף דמגילה (ג.) שכתבו לתרץ קושיית בעל המאור על הנאמר במשנה במגילה (כג:) - "אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאין את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא וכו'" והקשה שהרי המשנה הנ"ל הובאה במסכת מגילה וא"כ יש לתמוה, מדוע אין נכלל מקרא מגילה בכלל הדברים אשר יש לקוראם בעשרה. ותירץ הרמב"ן ז"ל דכל הני מילי השנויים במשנה חובות הציבור הם, ואינן אלא למחוייבים בדבר. אבל מגילה, כשם שחייב הציבור בקריאתה, כך חייב כל אחד ואחד. והיוצא מדבריו דסבירא ליה ולהר"ן שהביא דבריו בחיבורו דקריאת התורה אינה חובת היחיד אלא חובת ציבור היא. והובאו הדברים גם בילקו"י (קריאת התורה ובית הכנסת הוספות סימן קלז, קלט - כמה פסוקים צריכים לקרוא הערה ח) שכתב - " כבר נתבאר בילקוט יוסף חלק ב', דחיוב קריאת התורה, בין בשבת ובין בשני וחמישי, אינו אלא חובת ציבור, אבל אין חיוב על היחיד לקרוא בתורה" ע"כ.

וכן מצינו בספר פעולת שכיר (סימן קעה) במעשה רב שהביא, שהקשו להגר"א שהורה דיש לברך "בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה" גם על שאר המגילות הנקראות כגון רות, קהלת שיר השירים וכו' כשם שמברכים על מגילת אסתר. ואם כן יש לשאול כיצד מותר לקרותם בשבת, שהרי ע"פ דבריו יש לגזור שלא לקרותם מתוך חשש שמא יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים כשם שגזרו על מגילת אסתר, ומשום הכי יש לאסור לקרותה בשבת. והשיב להם הגר"א דאינו כן, שגזירה זו אינה חיוב גברא המוטל על כל אחד ואחד כשופר, לולב ומגילת אסתר, אלא חובת הציבור כמו קריאת ספר תורה בשבת, דלא גזרו ביה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, שהרי כשאין עשרה אין חיוב קריאה על היחיד כלל, עכתו"ד ע"ש.

וכן סבר בשו"ת בנין שלמה (סי' לה) ובשו"ת סמיכה לחיים (סי' ב) הביא תשובת הגר"י חזן (בעל חקרי לב) דכתב - "ונראה לי שלא היתה תקנת חכמים על כל יחיד ויחיד שיקרא או שישמע קריאת התורה בשבת או ביום טוב, אלא שהצבור יקראו בספר תורה בסדרו של יום, וכל שקראו בצבור סדרו של יום אף אם כמה יחידים לא שמעו נתקיימה תקנתם" ע"כ.

וכתב עוד ביביע אומר (ח"ד יו"ד סי' לא אות ג והלאה) דיחיד שנאנס ולא שמע קריאת התורה, מעיקרא אינו צריך לחזר אחר מקום בו יוכל לשמוע הקריאה, שהרי חובת הקריאה היא חובת צבור ולא חובת יחיד. ומכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה. וכן כתב בילקו"י

(קריאת התורה ובית הכנסת סימן קלה - חיוב קריאת התורה וטלטול הספר תורה ס"ז וכן בהערה ט) ע"ש.

עוד מוכחא מילתא מהא דמצינו בדברי המרח"ו בשער הכוונות בדרושי קריאת הס"ת (דף מח דרוש א') שהעיד כי רבינו האר"י ז"ל התבודד במשך שבע שנים במקום אחד, והיו באים אצלו תלמידיו להתפלל במניין רק בימי השבת ולא קראו בתורה, וכתב - "ולא חשש שיהיה שם ס"ת לקרות בו בין בחול בין בשבת" והובאו דבריו בבן איש חי (שנה א פר' כי תשא אות ו) וכתב - "ואיך תהיה תפלת רבינו נר ישראל חסרה מן האורות סוד פתיחת ההיכל וקריאת ס"ת, אלא ודאי מוכרחים לומר שסמך על שאר קהלות שמוציאים ס"ת וכו'" ע"כ. ומכאן נהיר דסבירא להו דחיוב קריאת התורה אף בשבת אינו חובת היחיד אלא חיוב החל על הציבור הדר בעיר.

והוסיף על דבריו בהליכות עולם (ח"א עמ' רמב) וכתב - "והנה מהר"י חזן בעל חקרי לב בתשובה שנדפסה בשו"ת סמיכה לחיים (חאו"ח סי' ב, דף יד ע"ג) עמד במ"ש בשו"ע (סי' קמו ס"א) שמותר לצאת בין גברא לגברא, כי מי פטר את היוצא מדין חובת שמיעת הפרשה מס"ת, וכתב, ונראה לי שלא היתה תקנת נביאים על כל יחיד ויחיד שיקרא בס"ת או שישמע קריאת ס"ת בשבת ויו"ט, אלא שהצבור יקראו סדרו של יום, וכל שקראו סדרו של יום בס"ת בציבור, אף אם כמה יחידים לא שמעו קריאת ס"ת נתקיימה תקנתם" ע"כ.

אמנם מצינו להגר"ח פלאג'י בשו"ת חקקי לב (חאו"ח סי' ו, דף יא סוף ע"ד) שכתב לתרץ את המובא לעיל בשע"כ וכתב לתרץ דרבינו האר"י ז"ל היה חולה, ומשום הכי היה ביציאתו לביהכ"נ היזק גדול לבריאותו, ובמקום חולי לא גזרו רבנן, וכן להביא ס"ת לביתו לא התאפשר, משום אימת שרי אומות העולם ומשום כך נהג באופן הנ"ל ע"ש. ומכל מקום כתב עוד - "ולי נראה שיש חיוב גם ליחיד לשמוע קריאת ספר תורה בצבור, וכדמוכח בס' התיקונים (תיקון כא) וכו'" ע"ש. וכתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל כי מדברי התיקונים הנ"ל אין הכרח כל כך לומר כדבריו, וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' לא אות ג). וכן השיג על דבריו מו"ר מרן הראש"ל הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א (קריאת התורה ובית הכנסת הוספות סימן קלז, קלט - כמה פסוקים צריכים לקרוא הערה ח) וכתב דלו היה כדברי הגר"ח פלאג'י, לא היה למהרח"ו לסתום דבריו באופן הנאמר והיה לו לבאר שהיה רבינו האר"י אנוס ומשום הכי פטריה רחמנא, ולא עשה כן, ומכאן תשכח דסבר דאין היא חובת היחיד כמ"ש לעיל.

ומצינו בספר תשובות והנהגות (כרך א סי' קמח) שדן באם חייב יחיד שהפסיד מספר תיבות מקריאת התורה, לחזר אחר מניין אחר להשלים הקריאה, וכתב דאינו צריך דסבירא ליה דקריאת התורה חובת הציבור היא. והביא הגאון שם בתשובתו ראיה מדברי הגמרא במו"ק (כב:) - "נשיא שמת בתי מדרשות כולן בטלין, ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת וקורין שבעה ויוצאין", ופירש רש"י (שם כג. בד"ה וקורין שבעה) - "בספר תורה, דאין מתפללין יחד בבית הכנסת, אלא כל אחד ואחד מתפלל בביתו" ע"כ.

וראה כי אע"פ שאינם מתפללים בבית הכנסת וכל אחד ואחד מתפלל ביחידות בביתו, הולכים לשמוע קריאת התורה, ומכאן נלמד דעיקר החיוב החל על היחיד הוא להצטרף לציבור הקורא בתורה, וממילא כל שהצטרף יצא ידי חובתו אף כשהחסיר מספר תיבות ואף את הקריאה כולה דאינה חובת גברא אלא חובת הציבור וע"ש בדבריו.

מיהו מצינו לגאון רבי משה פיינשטין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (ח"ד או"ח סי' מ אות ד) דסבירא ליה דקריאת התורה חובת גברא היא ואינה חובת ציבור, ע"ש. וכן כתב הגרש"ז אוירבך זצ"ל בספרו מנחת שלמה (מו"ק כב: עמוד פז) שהביא גם הוא הגמרא הנ"ל (מו"ק

כב:) והביא דברי הרא"ש (סי' מ"ה) שכתב דהא דנקט שבעה, היינו דאפילו בשבת מתאספין רק לקריאת התורה, אך הוא הדין לשני וחמישי דמתאספין, ומוכח מזה שגם קריאת התורה של שני וחמישי לא שייכי לתפילה, ולכן שייך להתאסף רק כדי לקרות בתורה, ומדברי הרא"ש הקשה על מה ששמע בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל לחלק בין חיוב קריאת בשבת שני וחמישי, דבשבת זהו חיוב על כל יחיד ויחיד, ובשני וחמישי זהו חובת ציבור" דמשמע מהרא"ש דאין חילוק, ולענין קריאת התורה בשבת במנחה כתב שכמדומה שראה באחרונים שכתבו שהחיוב חל רק על העשרה, ואולי רק בשעת התפילה, אבל אם התפללו כל אחד ביחידות והתאספו לקריאת התורה אינם חייבים, והסתפק בדין קריאת התורה בתענית ציבור שמנחה שחוזרים על הקריאה עי"ש.

ג. והעולה מהנ"ל דרוב הפוסקים סבירא להו דקריאת התורה חובת הציבור היא, מיהו הדלקת נר חנוכה לכו"ע חובת יחיד היא. ובנדון דידן במניין בו מתפללים קצת למעלה מעשרה מתפללים ומקצתם ממהרים למקום עבודתם והשאר אינם ממהרים (כגון כשישנם שלושה עשר מתפללים, ורק שלושה מתוכם ממהרים למקום עבודתם) הנלע"ד דאין להסיק מהא דנאמר לעיל בסעיף א' בדברי המג"א, מחה"ש והמשנ"ב בנוגע לאדם שיש לו כמות שמן המאפשרת הדלקת נר חנוכה בצמצום לכל שמונת ימי החנוכה ולחברו אין שמן כלל, וסבירא להו דמוטב שידליק נר אחד בלבד ורק יצא ידי חובת המצווה ותו לא מידי ולא יקיימנה בהידור, שהרי מעיקר הדין אין צריך אלא לנר איש וביתו. וע"כ את מותר השמן יתן לחברו שיצא גם הוא ידי חובת המצווה, וזאת משום דהדלקת נר חנוכה חייב בה כל אחד ואחד, מה שאין כן בנוגע לקריאת התורה דהיא חובת הציבור, ומשום הכי אין לציבור לוותר על הידור המצווה דהיינו להתפלל התפילה כסדרה, ולהקדים קריאת התורה שלא כסדר התפילה על מנת לזכות מיעוט הממהרים בשמיעת הקריאה שהלא חובת הציבור היא ולא חובת יחיד, ועל כן יתפללו כסדר המתוקן והמקובל ולא ישנו מסדר התפילה כלל, והממהרים יצאו לעבודתם טרם קריאת התורה ונמצא דלא חסרו דבר.

סימן ב'

(שו"ע אורח חיים סימן תרע"א סע' ג-ד ותרע"ג ס"א)

שאלה:

נשאלתי האם אפשר להדליק לכתחילה בחנוכיה שהשמש שלה באמצע.

תשובה:

מותר להדליק בחנוכיה שהשמש שלה באמצע וכן מנהג העולם.

א. בגמרא שבת (כג:) נר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם, ופירש"י עולה לשני בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד, וכ"פ שו"ע (סימן תרעא ס"ג) נר שיש לו שתי פיות עולה לו בשביל שנים. ובמשנה ברורה (שם ס"ק יא) הסביר היינו שהפתילות מבפנים מונחים בנר זה אצל זה רק ראשי הפתילות כשבולטין לחוץ נחלקין לשתי מקומות, וקמ"ל דאע"פ שמבפנים אינן מובדלין הפתילות כלל זה מזה, מ"מ כיון שבמקום הנחתן בפה מינכר שהם שתים נחשבות כשתים. ועוד כתב (שם ס"ק י"ב) משמע מלשון זה דאפילו למהדרין העושין נר לכל אחד ג"כ יועיל זה לשני בני

אדם, ועיין במ"א שדעתו דלפי מאי דאיתא לעיל בהג"ה דלדידן דמוסיפין בכל לילה נר אחד לכל אחד מן הבית צריך כ"א להדליק נרותיו במקום מיוחד לא ידליקו שני אנשים בנר אחד, ואפילו בלילה הראשונה יש ליזהר בזה. ואפשר דוקא נר אחד שיש לו רק שני פיות אבל במנורות שלנו שיש להן ח' פיות מותר להדליק שני בני אדם זה בקצה זה וזה בקצה זה שהרי רואין שהדליקו שנים, דאל"כ היה מדליק כסדר אחד אצל חבירו [ח"א] וכן נוהגין העולם ע"כ. ולפי זה אפשר ללמוד דאמנם אם מדליק בחנוכיה שלנו שיש בה שמונה קנים בשני קצוותיה עולה לשני בני אדם, כיון שרואים שהפסיק בינהם, אבל אם מדליק כמה נרות בזה אחר זה, אף שמקום השמש מפסיק בניהם, לא יעלה לו לשני בני אדם ולא חשיב הפסק, כי ניכר לכל שהוא מקום השמש.

ב. ועל פי רוב מקום השמש בחנוכיה הוא ניכר כבולט בגובהו, כמש"כ בשו"ע (סימן תרעג ס"א) ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. ובמשנה ברורה (שם ס"ק טז) כתב בשם הלבוש וכן משמע מביאור הגר"א הטעם כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין באותו יום ולא יחשבוהו עמהם, ובשער הציון (שם ס"ק טו) כתב בשם רבנו ירוחם עוד טעם, כדי שאם יבא לשמש יהיה היכר שמשתמש לאורו לבד.

והרמ"א (שם) כתב ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק מניח אצלן השמש שבהן מדליק הנרות, והוא עדיף טפי, ובמשנה ברורה (שם ס"ק יט) הסביר בשם הפמ"ג דבזה מוכח בהדיא לבני הבית שאינו ממנין הנרות.

והוסיף הרמ"א (שם) בשם המרדכי ויש לעשותו יותר ארוך משאר נרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר. ובמשנה ברורה (שם ס"ק כ) ר"ל דכיון שהוא גדול עיקר תשמישו ממנו, וה"ה אם מעמידו גבוה קצת משאר הנרות שפיר דמי.

ג. בדרכי משה (סימן תרעא אות ב') כתב שבהגהות מיימוניות (ד"ק פ"ד ה"ד) בשם הסמ"ק (סי' רפ הגהות אות ג) דאין להדליק נרות חנוכה בעיגול כמו שעושין בנרות של בית הכנסת שנועצים מסמרים בעיגול, דהוי כמדורה אך יש לקבען בשורה בלא עיגול עכ"ל, ובמהרי"ל (הל' חנוכה עמ' תה אות ו) כתב שראה נרות חנוכה של בית הכנסת שהיו תחובים שלא כסדר רק אחד יוצא ואחד נכנס, וצוה לזקפן כשורה בשוה שלא יהא כמדורה עכ"ל, וכתוב בתרומת הדשן (סימן ק"ה) דמותר להדליק בפמוטות שקורין בל"א לאמפ"א ולא הוי כמדורה הואיל וכל אחד מובדל מחבירו לא מיקרי מדורה עכ"ל. והביאם הרמ"א להלכה (שם ס"ד) ולכן יש ליזהר להעמיד הנרות בשורה בשוה, ולא בעגול דהוי כמדורה (הג"מ בשם סמ"ק), ומותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א, מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (ת"ה סימן ק"ה). ובמשנה ברורה (שם ס"ק יח) כתב בשם הפמ"ג משמע מלשון זה דתרתי בעינן דהיינו שיהיו ג"כ מובדלים הקנים אחד מחבירו, לבד מה שיש לכל קנה מחיצה בפני עצמה, ועיין בא"ר שכתב דדי ברחב אצבע. ובביאור הלכה (שם ד"ה ומותר להדליק) כתב שהאחרונים בשם רש"ל כתבו דאף דמן הדין מותר, מ"מ אין זה הידור לנר חנוכה ע"כ. ויש לומר מש"כ הבה"ל אין זה הידור, זהו דוקא כשמדליק בעיגול דנראה דומה למדורה, משא"כ כשמדליק הנרות בשוה כמ"ש הג"מ בשם הסמ"ק, אף שמפסיק בניהם השמש מותר לכתחילה, ואין בזה חסרון, רק את השמש או הנר שמדליק בו את הנרות מניחו לבסוף, אחר שסיים להדליק את נרות ההידור, כדי שלא יהיה הפסק בהדלקת נרות ההידור.

סימן ג'

(שו"ע אורח חיים סימן תרע"א ס"ד)

שאלה:

נשאלתי מאדם שאין ברשותו חנוכיה ורוצה להדליק נר חנוכה, וכל שידו משגת הוא כלי עגול ופתילות הצפות על גבי דסקיות שעם, ונפשו בשאלתו באה האם רשאי להדליק נר חנוכה באופן זה?

תשובה:

על פי דברי מרן השו"ע אם רצה אדם להדליק נר חנוכה בכלי עגול שמילאו שמן, חייב לכפות עליו כלי תחילה, בכדי להבדיל בין פתילה לחברתה, ואם לא עשה כן מחזי כמדורה ואינו יוצא ידי חובה. אמנם כשיש מרווח בין פתילה לחברתה הנוצר ע"י דסקיות השעם והרווח עולה למרחק של רוחב אצבע, ואין הלהבות מתחברות אחת בחברתה - מתקיימים כלל התנאים המתירים הדלקה זו ולכן מותר. ועדיף להדליק באופן זה ואף במספר פתילות כשיטת המהדרין מן המהדרין לפרסם מספר ימי הנס, מאשר שידליק נר אחד כפי שחייב מעיקר הדין, וכשאפשר, ישתדל להדליק הנרות בשורה שווה ולא בעיגול לקיים ג"כ דברי הרמ"א המצריך לעשות כן.

א. איתא בשבת (כג:) - "אמר רבא: מילא קערה שמן והקיפה פתילות, כפה עליה כלי - עולה לכמה בני אדם, לא כפה עליה כלי - עשאה כמין מדורה, ואפילו לאחד נמי אינה עולה" ע"כ. וכן פסקו הטור ומרן השו"ע (או"ח תרעא ס"ד) וז"ל - "מילא קערה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד, לא כפה עליה כלי, אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה" ע"כ.

ומפשטות דברי מרן ז"ל, נראה דעצם ההדלקה באופן שבו היו הפתילות תחת מצע אחד, כגון - השמן שבקערה וללא היכר מובהק כדוגמת כלי המבדיל בניהן - מקרי מדורה, ואף כשלא נתחברו בפועל להיות ללהבה אחת, אלא מעצם היותן בכלי אחד ובלא גוף המבדיל ביניהן שלא יתחברו יחד מקרי מדורה וכמובא במשנ"ב (שם ס"ק יג). וכן נראה מדברי הביאור הלכה (שם בד"ה מילא הקערה) דכתב דה"ה אף באופן שהקיף הנרות בעיגול עד שע"י כך יוכלו להתחבר הלהבות לאחת, ויעשו ללהבה אחת גדולה (משנ"ב שם ס"ק יד).

מיהו, כתב הטור (או"ח תרעא) בשם אביו הרא"ש - "וכתב א"א הרא"ש ז"ל - מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאצבע, אבל אם הרחיקם זה מזה עד כאצבע, שאינו נעשה כמדורה - יצא", ומקור הדברים בדברי העיטור (עש"ה הל' חנוכה דף קטז ע"ד) דכתב - "ומסתברא הני מילי שלא הרחיקו זה מזה עד כאצבע, אבל אם הרחיקם עד כאצבע אינו כמדורה ויצא", והובאו דבריו גם בר"ן (שבת י. ד"ה נר) ובשבולי הלקט (סי' קפה) ע"ש. והוסיף המאירי (שבת כג:) וכתב דכן כתבו חכמי פרובינציא דאם הרחיקם זה מזה בשיעור של כאצבע לא מקרי מדורה, ויצא י"ח.

ועל כל פנים הטור לדידיה לא סבירא ליה הכי, ולכן סתם שם דבריו וכתב - "ונראה לי דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי, דמה גבול יש בהרחקה. אם הפתילות גסות והלהב גדול, אפילו יותר מכאצבע מתחברות. ואם הם דקות, אפילו פחות מכאצבע סגי. להכי קאמרינן כפיית כלי, דהוא מלתא דפסיקא" ע"כ. וכן מצינו להריטב"א (שבת שם) שיצא לחלוק על דברי העיטור הנ"ל, בהיצמדו ללשון הגמרא בשבת (כג:) - "כפה עליה כלי" דעיקרא דתקנתא אינו אלא בכפיית כלי ממש

וכנ"ל ולכן לא סגי בהרחקת הפתילות וכדאשכחן בדברי העיטור.

ודקדק בדברי הטור מרן בב"י (שם) וכתב - "ומ"ש רבינו ונראה לי דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי וכו'. דברי טעם הם, ומיהו יש לומר דשיעור הרחקת אצבע שאמרו - בפתילות בינוניות, ולפי אותו הערך צריך להוסיף ריחוק בגסות, ולמעט ריחוק בדקות" ע"כ. ונראה, כי מדלא הביאו הפוסקים אלו הדברים לדינא דיש להתחשב בגודל הפתילות ולהרחיקן בהתאמה זו מזו לפי גודל הפתילה, יש לומר שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים וסתמו על רוחב אצבע, וכן מובא באליה רבה (שם ס"ק ח') ובחיי אדם (כלל קנ"ד ס"י).

ב. ובשו"ת תרומת הדשן (סימן קה) מצינו דנשאל אודות הדלקת נרות חנוכה אי שרי להדליקן בפמוטות נחושות העשויים קנים קנים המקיפים אותם סביב בצורת עיגול, והשיב שם בתשובה דשרי והביא דבריו במשנ"ב (שם ס"ק יז), ולא דמי כלל לקערה שהקיפוה פתילות דאפילו לנר אחד אינו עולה. חד, משום שהקנים נפרדים זה מזה ומובדלים במחיצה אלא שפתוחים מלמעלה, ובכהאי גוונא לא חשיב כמדורה, וכ"ש לדעת העיטור הנ"ל שמתיר באם הרחיקם זה מזה מרחק אצבע, ובנ"ד הקנים רחוקים זה מזה אף יתר על כן. עוד, יש לחלק בין דין הפמוטות הקבועות שבהן כל קנה מקרי נר אחד והשמן שבכל נר נמצא בכלי בפני עצמו, לבין דין הקערה הנ"ל דכל הפתילות בכלי אחד ואסור.

והביא דבריו הרמ"א (שם בהגה) וכתב - "ולכן יש ליזהר להעמיד הנרות בשורה בשוה, ולא בעגול דהוי כמדורה (הג"מ בשם סמ"ק). ומותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א, מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (תה"ד סימן ק"ה)", וכתב הפמ"ג (שם ס"ק ג) דבשורה בשוה משמע - "רק לא בעגול, הא אחד יוצא ואחד נכנס לית לן בה. גם י"ל אחד נכנס ויוצא היינו כחצי עגול", והוסיף במשנ"ב (שם ס"ק טו) דיש להניחם בשורה בדייקא ואף לא באופן של אחד נכנס ואחד יוצא והוא מתוך גדר שמא יניחם בעיגול דהוי כמדורה. ובמהרי"ל (הל' חנוכה אות ו') כתב - "ראיתי נרות חנוכה דבית הכנסת שלא היו תחובים כסדר אך אחד היה נכנס ואחד יוצא. ואמר מהר"י סג"ל לשמש העיר לזוקפם ולתוחבם בשוה שלא יהו נראים כמדורה" וביאר בהערה במשנ"ב המבוארת (הוצאת עוז והדר סי' תרעא סי"ד הערה פה) דמשמע מלשונו שעצם עמידת הנרות בצורה זו הוי כמדורה ולא משום חשש שמא יבוא לעשותה בעיגול.

על כל פנים בפר"ח (או"ח תרעא סק"ד) סייג דברי הרמ"א הנ"ל וכתב דהא דמותר להדליק בפמוטות הוא דווקא במנורות הנחושת שנוהגים להדליק בהן בעיר פראנקייא "שהקנים יוצאין סביבותיהן בעיגול" ומסיק דדבר פשוט הוא דאינו דומה להדלקה בקערה כלל. עוד כתב שם בנוגע למבואר בדברי הרמ"א הנ"ל שיש להזהר ולהעמיד הנרות בשורה ומסיק דאין צריך להזהר בכך כלל, כיוון שבלאו הכי כל אחת מובדלת מחברתה ודומיא לקערה שכפה עליה כלי, עכתו"ד.

וכן כתב בלקט יושר (עמ' קנ) דשרי להדליק בפמוטות משום שלכל נר ישנה מחיצה ובין כל שתי נרות ישנן שתי מחיצות, ומשמע מדלא תלה הדבר במרחק דסגי במחיצות בלבד. ובמאירי (שבת כג:) הביא שני טעמים להתיר ההדלקה באופן הנ"ל, חד מכיוון שכל נר חלוק בפני עצמו וכנ"ל בדברי תרומת הדשן, ואידך משום יש כיסוי המקיף אותו.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ד או"ח סי' ל) דן בעניין חנוכיות עגולות שנהגו להדליק בבבל, וכתב דיש להקל להדליק בהן, ואף הרמ"א יודה בפמוטות שהנרות מובדלים זה מזה לגמרי בקנים נפרדים דמותר כדין נר בעל שתי פיות דמשרא שרי. אלא שסיים דבריו וכתב דאינה

מצווה מן המובחר כיוון שלכתחילה עדיף שיהיו כל הנרות בשורה אחת.

מיהו מצינו להגאון רעק"א דפירש דברי הרמ"א ותרומת הדשן הנ"ל באופן שונה לחלוטין דכתב (או"ח תרעא הגה ס"ד) - "שכל נר מובדל הרבה מחבירו. ב' אצבעות ומובדלים במחיצות תה"ד, והמהרש"ל בסי' פ"ה כ' דבמרוחקות הרבה בלא כפיית כלי עולה לנר א' ולא לכמה נרות", והיוצא מדבריו דאין להדליק הפתילות אלא רק כאשר רחוקות זו מזו רוחב ב' אצבעות וכשכופה עליהן כלי, דאם לא כן הוי נר א' בלבד ודלא כהטור הנ"ל. וכן כתב הפר"ח דהעיקר כדעת הטור, שכל שלא כפה עליה כלי אפילו הרחיקה אצבע מקרי מדורה, דלא פלוג רבנן.

מכל מקום, אף כשהניחן בעיגול נראה דלא מקרי מדורה כל עוד שיש היכר המבדיל בין פתילה לחברתה ואף בלא כלי ממש. וכן כתב המשנ"ב (תרעא ס"ק יח) - "מאחר שכל נר מובדל הרבה וכו' - משמע מלשון זה דתרתי בעינן, דהיינו - שיהיו ג"כ מובדלים הקנים אחד מחבירו לבד מה שיש לכל קנה מחיצה בפני עצמה ועיין באליה רבה שכתב דדי ברחב אצבע וגו'".

והעולה מהאמור לעיל דגם במקום בו ישנו מרחק בין פתילה לחברתה וכש"כ כאשר ישנה מחיצה המהווה הפסק בין נר לנר כשיעור רוחב אצבע, סגי בכך אף דלא כפה עליה כלי מתחילה. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק טז) דכן נוהגים לעשות בקערה דאין בה הפסק בין נר לנר.

וכן כתב מרן פאר הדור והדרו מו"ר הרב עובדיה יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה (חנוכה עמ' קכב ה"ח) - "מי שמילא קערה שמן והקיף אותה פתילות, אם כפה עליה כלי, עולה לכמה בני אדם, כגון המהדרין שכל אחד מבני הבית מדליק נר אחד. אבל אם לא כפה עליה כלי, עשאה כמדורה, ואפילו לאדם אחד אינה עולה. ואם הרחיק את הפתילות זו מזו כשיעור אצבע (2 ס"מ), והפתילות בינוניות, שאין השלהבת של האחת נוגעת בחברתה, יצאו ידי חובת נר חנוכה, אף על פי שלא כפה עליה כלי" עכ"ל. וכן כתב מו"ר בנו הראש"ל הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א בילקו"י (מועדים - חנוכה עמ' קלז), וכ"כ בנו הגר"ד יוסף שליט"א בספר תורת המועדים חנוכה (עמודים קכב – קכו).

ג. ונראה כשאין לו אפשרות להדליק בחנוכיה, יש להקל להדליק כשהניח פתילות על גבי דיסקיות שעם צפות, ראשית, אין הפתילות מתחברות זו לזו להעשות ללהבה אחת גדולה דמקרי מדורה. שנית, רוחב דיסקיות השעם מהווה כמעין מחיצה וכל עוד שעולה רוחב שתי דסקיות שעם הצמודות זו לזו לרוחב אצבע מקרי מחיצה, והני תרתי דבעינן הנ"ל בדברי המשנ"ב, וכל שאין הפתילות נוגעות האחת בחברה מעיקר הדין הדבר מותר.

עוד יש לומר דעדיפא הדלקה זו של מספר נרות כשיטת המהדרין מן המהדרין במוסיף והולך וכנזכר בדברי מרן השו"ע (או"ח תרעא ס"ב) כדעת התוספות בשבת (כא: ד"ה והמהדרין) - "כמה נרות מדליק - בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה וגו'", ובכלי עגול, מאשר שידליק נר חד דחייב מדינא דנר איש וביתו, שכן נתבאר דמותר להדליק באופן הנ"ל.

כמו כן, נלע"ד דיש להורות להדליק באופן הנ"ל ובשמן דווקא, ואף אם יש לו לאדם נרות שעות ורוצה לדבקם ע"ג משטח בשורה, שכן עיקר הנס נעשה בשמן ועל כן הדלקה בשמן עדיפא לפרסומי ניסא.

סימן ד

(שו"ע אורח חיים תרע"א ס"ד תרע"ב ס"ב תרע"ו ס"ד)

שאלה:

נשאלתי בענין הדלקת נרות חנוכה למשך זמן ארוך האם יש בזה מצוה.

תשובה:

נראה שאף שאין חובה ביותר מחצי שעה שהוא שיעור הדלקה, מכל מקום יש מעלה והידור בהדלקת נרות חנוכה במקום שרואים אותם למשך זמן ארוך, דכל זמן שהנרות דולקות הם נרות מצוה.

א. מבואר בשו"ע (סי' תער"ב ס"ב) מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא, הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור, ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן.

וכתב המשנה ברורה (ס"ק ו) ואף בזמנינו צריך לשיעור הזה (חצי שעה), אבל אם נותן בה שמן הרבה שידליק יותר אין בו שום מצוה, אבל בנרות של שעוה, יש הידור מצוה כשהן ארוכות, ומ"מ אין לעשותם גדולות יותר מדאי. ע"כ.

ובפסקי תשובות (שם) כתב שבימינו שיש אור החשמל בבתים ובבתי עסק וברחובות, ולילה כיום יאיר, זמן 'תכלה רגל מן השוק' הוא מאוחר יותר, ויש ששיערוהו לערך שעה 9, כי רוב בתי העסק סוגרים שעריהם לערך בין שעה 7 ל - 8 ועד הגיעם לביתם הוא לערך שעה 8 - 9, ואף שמצוי עוברים ושבים גם לאחר שעה זו, מ"מ מדברי הגמ' 'עד דכליא ריגלא דתרמודאי' משמע שהולכים בזה אחר רוב בני אדם החוזרים מעבודתם.

ולפי זה הרי שיש מצוה שיתן בה שמן שידלק עד שעה זו, וכ"ה בקונטרס חנוכה ומגילה להגר"ח טורצין בשם הגרי"ז מבריסק זצ"ל, וג"כ מביא לראיה את דברי הרמב"ם הנ"ל "חצי שעה או יותר", מועדים וזמנים ותשוה"נ (ח"ב סי' קמ"א וח"ו סי' פ"ו), (ואף שהוא כתב שעה 7.30 משום שבשעתו הקפידו הרשויות על חוק זמן סגירת החנויות בשעה 7 משא"כ לאחרונה רוב החנויות פתוחות עד שעה 8. וכל זה בערים הגדולות, אבל בישובים ובכפרים זמן תכלה רגל מן השוק מוקדם יותר, ויש לשער בכל מקום לפי זמן שרוב אנשי הישוב כבר חזרו לבתיהם מעבודתם). וכבר הקדימו בזה בעל ה"בני יששכר" זי"ע בחידושי מהרצ"א (דף ב' טור א') ומדייק מלשון הרמב"ם (פ"ד דחנוכה ה"ה) "מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק וכמה זמן זה כמו חצי שעה או יותר" וכו' משמע דחצי שעה לאו דווקא וזמן שתכלה רגל מן השוק יכול להיות יותר מכך, ועיין שו"ת משנ"ה (ח"א סי' ש"צ). ואף לאחר מכן אפשר שיש הידור לנרות הדולקים כי כאמור בזמננו מצויים עוברים ושבים עד חצות, עכ"פ בערים הגדולות. (במועו"ז שם).

אמנם מרן מופת הדור זצ"ל בחזון עובדיה (חנוכה עמוד סו) דחה סברת האומרים שבזמננו צריך ליתן כמה שעות עד שתכלה רגל מן השוק, דלא ישתנה הדין כלל, וכ"כ באור לציון (סי' מד) והביא את דברי הגרי"ז הנ"ל והשיג על זה שאינו מוכרח. וגם בספר עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ב עמוד צט) העיד שגדול אחד ממקורבי הגרי"ז אמר שעתה הכל תלוי בזמן שתכלה רגל מן השוק, ואמר מרן הגרי"ז שאינו נכון אלא מה שאמרו עד שתכלה רגל מן השוק הוא שיעור זמני מסויים חצי שעה, והביא ראיה ממנחות (לו.) שנאמר עד שתכלה רגל מן השוק, והוא שיעור קבוע, ומ"מ הגרי"ז הדליק נר החנוכה כמה שעות בלילה עד

ששיער שאין רבים עוד מצוים ברחוב עכ"ל. ונראה דס"ל כמש"כ ביומין דחנוכה (עמוד רמב), שהמדליקים בחוץ או בחלון, אע"פ שאין חיוב להוסיף שמן יותר מחצי שעה, מ"מ המוסיף שמן על השיעור הנזכר יש בו הידור מצוה, ואף להמדליק בפנים יש בזה הידור מצוה לבני הבית. וכן נראה בספר לקט יושר, ומ"מ כיון דליכא חיובא, מותר לכבות נרות החנוכה אחר חצי שעה. ע"ש. ובשו"ת משנה הלכות ח"ד (סי' עט) העלה ג"כ שאף בזמן הזה שיש עוברים ושבים עד שעה מאוחרת, מ"מ די בהדלקת חצי שעה וכו' ע"ש. מ"מ אף שחיוב אין כאמור אבל הידור מצוה יש בזה.

ויש לציין כאן גם את דברי המהר"ם שיק בספרו על תרי"ג מצוות (מצוה צ"ח) שאם בית קיבול השמן הוא גדול מהשיעור יש הידור למלאותה לגמרי, עפ"י דברי התוס' ורא"ש ביצה (כ"ב ע"א) שהנר דולק צלול יותר ע"י ריבוי השמן, ודברי המג"א מיירי כשהולך להתקין בית קיבול שא"צ להתקין יותר גדול מהשיעור, ובכה"ח (סי' תרע"א ס"ד ס"ק ל"ב) בשם יפה ללב שרבים נוהגים בבזיכין גדולים שנותנים מים וע"ג שמן, ויש בזה ענין להורות על הנס שישראל שנמשלו לשמן גברו על האומות שהם המים הזידונים, ובלוח דבר יום ביומו שכן מנהג בעלזא), **ועוד יש לציין דברי שאילת יעב"ץ** (סי' ד') **שמצוה מן המובחר שיתן בה שמן שתדלוק כל הלילה.**

ב. וכתב מרן השו"ע (סימן תרעו ס"ד) אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקים וכו', וכתב בפסקי תשובות (שם) ונוהגים לשהות ליד הנרות ערך חצי שעה. וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"א סי' שצ"ד) ובעיקר הענין הנה כתב הרמ"א (סימן תרע"ז) שחייבין לראות הנרות ויש בזה אור שהאדם ממשיך בראיית הנרות, ודע כי "נר מצוה ותורה אור" ואין לך אור גדול המסוגל להמשיך לאדם קדושה כמו עסק התורה. ע"כ. ולאחרונה נדפס ס' מקור חיים (לבעל חוות יאיר זצ"ל) שכתב "נראה לי שעיקר המצוה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם לשמוח בהם כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקים אחר הנס כמ"ש והדליקו נרות בחצרות קדשך, ולא סגי שידליק וילך לו אל מקום אחר". וע"ע שו"ת שב יעקב (סי' כ"ב) שלא ילך מיד אחר הדלקת הנרות לביהמ"ד להתפלל, ובספר נפש דוד מהגאון האדרת זצ"ל כותב בזה"ל "מצות נר חנוכה היתה חביבה עלי עד מאד, ולולי שיחת הבריות **הייתי מהדר שידלקו זמן רב כפי יכולתם**, והתענגתי לשבת בחדר שבו הנרות לראותם ולהסתכל בהם בכל רגע ולא הלכתי מאותו חדר רק כשהייתי אנוס עפ"י עבודת הציבור, ובכל זאת ישבתי נגד פתח אותו החדר כדי להסתכל בהם כפעם בפעם והייתי שש ושמח בהם הרבה".

ג. וכתב באליה רבה (סימן תער"ב ס"ק ב) והב"ח מחמיר שלא לכבותו וגם אסור להנות ממנו אף שנכבה אחר חצי שעה כיון שהוקצה למצוה, עד כאן. וטוב שיתנה בפירוש שאין מקצה השמן אלא כשיעור מצוה ואז מותר לכבות להנרות אחר חצי שעה, מיהו כשעדיין דולק יש לחוש לדבריו. רש"ל. מפני שהרואה סבור שמותר להשתמש לאורו. והנה בט"ז האריך להתיר אפילו בשלא התנה, והקשה על בית יוסף ממה שנגבה לצורך המת דמותר ליורשיו דאמרינן דמה דלא ראוי לא תפיס, והוא הדין כאן אין איסור אלא במאי שצריך לנר חנוכה, עד כאן. ולעניות דעתי לא קשה מידי דשאני מת מה שמוקצה למצוה, ועוד כאן דנעשה מעשה בזה שהדליק ממנו שאני מגבו לצורך המת, גם קשיא עליו, הא הב"ח כתב כן בשם רבינו ירוחם בשם הגאונים וספר צידה לדרך. ומכל מקום לדינא כשנתערב מותר לבטלו דסמכינן בזה על המתירין, ועיין סוף סימן תרע"ז. כתב ליקוטי מהרי"ו (סימן ל"ג) אין לטלטל נרות חנוכה עד שדלקו כבר חצי שעה, עד כאן, ולפי מה שכתבתי אין לטלטל כלל. ע"כ. והביאו בקיצור במ"ב (שם ס"ק ז). למדנו

מהאליה רבה שכל שמדליק השמן אף בכמות גדולה הוקצה למצותו, ומיקרי נר של מצוה.

וכתב בפסקי תשובות (שם) וכן מש"כ בשו"ע שלאחר שדלקו הנרות חצי שעה אפשר לכבותן ומותר להשתמש לאורן לפי המתבאר שיש מצוה בהדלקתם בזמננו אף לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים, שוב מדינא אין לכבותם ואסור להשתמש לאורם, ויש שכתבו שגם לאלו המדליקים בפנים בבית, כיון שהיכר ופרסום הנס הוא לבני הבית הנמצאים שם, אסור לכבותם ולהשתמש לאורם גם לאחר חצי שעה כל זמן שבני הבית נעורים, ואף אח"כ מצד ההידור אין לכבותן, ואם רוצה לכבותם משום איזה סיבה כגון שכולם יוצאים מהבית ויש חשש שריפה, יתנה על כך לפני הדלקתו.

ד. ובספר הקדוש 'קב הישר' (פרק צו) והבאנו דבריו בשיחות חיזוק (בראשית עמוד רטז): 'כל הנר הדלוק למצוה יש בו קדושה נפלאה אין שיעור, ואם היינו זוכים להשגות רוח הקודש, היינו מברכים ומבינים ומשיגים על ידי מצות הדלקת הנרות של מצוה – עתידות, דהנר של מצוה מתנבא כמו הנביא על פי ה'.

והרב הגאון מהרש"ל ז"ל כתב בהקדמת ספרו הנקרא 'ים של שלמה', וזה לשונו: פעם אחת בא לְיָדִי, נר של מצוה, כאילו הראו לי מן השמים. ונתנו לי הורמנא ואמין כח מרקיע, ופתחו לי שערי אורה, עד כאן. ושמעתי מפי מורי על פי קבלה, שהענין הוא כך: כשהיה הרב רבי שלמה לוריא ז"ל לומד, וחיבר הספר 'ים של שלמה', ארע לו שהיה לו רק נר קטן דולק לפניו, והיה זמן קרוב להכבות, והיה דולק כמה שעות יותר משלשה וארבעה נרות שלמים. וזה העיד עליו תלמידו ונכדו. וזה לשונם: בעל הנר הכיר בנרו כי ה' עמו. וזה ארע להגאון הנזכר לעיל, נס ממש, כנס של שמן הקודש שבצלוחית הקדושה שבבית המקדש, זכותו יעמוד לנו, אשרי לו ואשרי יולדתו.

הכלל העולה, בכל נר של מצוה – נמשך בו קדושה עליונה, ומעורר למעלה הדלקת בוצינין קדישין. וכן מצינו בזוהר בתיקונים (תיקון כט דף עג ע"א) דקאי אליהו אחורי כותלי של בית המדרש של רבי שמעון בר יוחאי, ואמר: ליקום בוצינא קדישא וידליק בוצינין קדישין דלעילא.

ועל כן מנהג המדקדקים, שנר הדולק לשם מצוה, ונשאר ממנו – מצניעין אותו, שלא להשתמש בו דבר חול, כי אם דוקא דבר מצוה. ובפרט נר הדולק ללמוד בו תורה, ויש הרבה ענינים תועלת לנשמה על ידי נרות של מצוה.

והנה הנרות של חנוכה הבאים לזכרון תוקף הנס הגדול, שהן נרות קדושים, ומקודשין בקדושה עילאה ומראין על נרות ומדות העליונות אשר הם מתעוררים ומתלהבים בגבורה לפעול דין בהרשעים. ע"כ.

נמצאנו למדים מכל הנ"ל שיש הידור ומצוה בהדלקת נרות למשך זמן ארוך כל זמן שרואים אותם, הן כשמדליק בחוץ מצד פרסום הנס בזמננו שהוא למשך זמן ארוך יותר כמבואר, והן כשמדליקין בבית מצד פרסום הנס לבני הבית, וחביבות המצוה שיש בזה, הן מצד השהיה מול הנרות שיש בזה, הן מצד הידור בהדלקה בכלי מלא, והן מצד שדעת השאילת יעב"ץ (ס' ד) שיש הידור שידלקו כל הלילה, הן מצד שדעת האליה רבה שכל מה שנתן בכלי ועשה מעשה של הדלקת הנר לנר חנוכה, ולא פירש שאינו מקצה למצותו מה שידלק יותר מחצי שעה, ממילא כל השמן שנתן בכלי הוקצה למצותו, הן מצד מש"כ בספר קב הישר (פרק צו) שכל נר הדלוק למצוה יש בו קדושה, וכמו שהעיד הים של שלמה בהקדמה לספרו.

סימן ה'

(שו"ע אורח חיים סימנים תרע"א ס"ז ותער"ב ס"א וס"ב)

שאלה:

נשאלתי כשמקדימים ערבית בחנוכה להתפלל קודם השקיעה האם רשאים לברך בבית הכנסת קודם השקיעה על החנוכיה.

תשובה:

לכתחילה נכון להדליק בבית הכנסת החנוכיה בתחילת השקיעה ואילך ולא קודם לכן, ואם מתפללים ערבית לפני השקיעה נכון להדליק את החנוכיה לאחר ערבית אחר קדיש תתקבל באופן שאז כבר שקעה החמה, וכך יוכלו להגיע לבית להדליק בתחילת צאת הכוכבים, מ"מ הסומכים להדליק בין מנחה לערבית כשמתפללים ערבית בפלג המנחה אין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו.

א. עמדתי ואתבונן במקום שרוצים להדליק בבית את החנוכיה בתחילת צאת הכוכבים, כמו שמוכח ממש"כ מרן השו"ע בהלכות חנוכה (סי' תער"ב ס"ב) שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה (שהוא סוף שקיעתה כמו שבאר במשנ"ב (שם ס"ק א)) מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק.

דמשמע מלשון השו"ע לכתחילה יש להדליק בתחילת צאת הכוכבים, ורק אם שכח או הזיד יכול להדליק כל זמן שלא כלתה רגל מן השוק, ואם כן יוכל לקיים כן כאשר נמצא בביתו בצאת הכוכבים או כשנכנס לביתו מיד בצאת הכוכבים, ואם תחילה מתפלל ערבית בשקיעת החמה, ומשך ההגעה מבית הכנסת לביתו יותר מדקות בודדות, בהכרח שאינו מדליק בתחילת צאת הכוכבים, גם אם החנוכיה מוכנה מבעוד יום, אמנם אם יקדים ערבית כמה דקות קודם השקיעה, בשיעור שמשער שיוכל להגיע לביתו בצאת הכוכבים אחר ערבית, יוכל להדליק בתחילת צאת הכוכבים, אלא שבבית הכנסת כדי לפרסם הנס ידליקו קודם ערבית שהוא קודם השקיעה [כי אחר ערבית אין מספיק זמן לראות החנוכיה, אמנם מנהג הג'רבאים והתימנים להדליק בבית הכנסת אחר קדיש תתקבל כמו שכתב בברית כהונה (מערכת ח אות טז והובא בהערות למשנ"ב איש מצליח סימן תרעא סעיף ז)], ובאנו לברר האם רשאים בבית הכנסת להדליק לכתחילה בזמן זה כרבע שעה קודם השקיעה שהוא פלג המנחה. והאם נכון לסמוך להקל בזה אף שיש בדין זה מחלוקת, כדי להרויח להדליק בתחילת צאת הכוכבים, או שמא עדיף להדליק בבית הכנסת בשקיעת החמה אף שיגיע לביתו אחר תחילת צאת הכוכבים.

ב. וראיתי מה שכתב באורך בשו"ת שמן אפרסמון (ח"ב סימן טו) ובמילואים (שם עמוד תעח-תפא, תפח- תצא) וכ"פ מו"ר מרן הראש"ל שליט"א בילקוט יוסף (מהדורת תשע"ג עמוד רטו- רטז), שלכתחילה אין להדליק בפלג המנחה בבית הכנסת בברכה, א. משום דמרן פסק (בסימן תער"ב סעיף א) בסתם שזמנה משתשקע החמה אין מקדימין ואין מאחרים כדעת הרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"ה), ובמסכת סופרים (פרק כ) איתא שאין להקדים קודם השקיעה, ב. מרן בי"א שם הביא סברת האורחות חיים (הלכות חנוכה אות טו) שאם הוא דחוק יוכל להדליק מפלג המנחה, ויש להסתפק אם מרן בסתם מודה ליש אומרים, והגאון חיד"א בכסא רחמים (על מסכת סופרים סג ע"א ד"ה הלכה ב') חזר בו ממש"כ בברכי יוסף (סימן תערב) ודעתו שאין הסתם מסכים ליש אומרים, דהיינו לסתם אף בשעת הדחק אין להדליק בפלג המנחה, ג. גם לסברת הי"א נחלקו האחרונים האם מברך על ההדלקה להמשנ"ב (שם) מברך ולכה"ח (שם) אין לברך, ואף שמשמעות השו"ע לברך מ"מ קי"ל ספק ברכות להקל אף נגד מרן,

כש"כ החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סימן טו) ועוד, ד. ועוד כל ההדלקה בבית הכנסת הוא חידוש דהוא מנהג ואין מברכים על מנהג לדעת הרמב"ם (פי"א מהלכות ברכות ה"ז, ופ"ג מהלכות חנוכה ה"ז) ושו"ע (סימן תכב) שאין מברכין על ההלל בר"ח מאחר שהוא מנהג, ואע"פ שהכלבו (ס' מד דף עא) והריב"ש (סימן קיא) נתנו למנהג זה סימוכין דקשוט, הוו דלא להוסיף עלה, ה. ועוד שיש אומרים שהדלקה ביום הוי שרגא בטהרא ואינו מועיל, ו. ועוד שגם הראשונים שהתירו להדליק קודם השקיעה דברו על זמן ר"ת שקודם 3 דקות קודם השקיעה שלנו שאז ניכרת ההדלקה בשעה זו, וגם השו"ע דבר לפי זמן ר"ת, ז. ועוד שגם בזבחי צדק (ח"ב או"ח סימן כט) שנתן סימוכין למנהג שנוהג כן בעירו להדליק בבית הכנסת בברכה מפלג המנחה, נראה שהוא לתרץ המנהג אבל אינו ראוי לקבוע לכתחילה כן, ח. ואין ללמוד מערב שבת שכולם מדליקים בשעה זו, דהואיל ואי אפשר אחרת מחמת השבת, דוקא אז הוא זמנה, משא"כ בשאר ימי השבוע, ט. ועוד שאי אפשר לומר שהוא שעת הדחק ממש בגלל שמתפללים בשעה זו ואי אפשר לקבצם אח"כ, שהלא אפשר להדליק בלא ברכה, כמו שיש שנהגו בכל הדלקה בבית הכנסת דומיא דמש"כ בשו"ת בנין שלמה (סימן נג) בשו"ת מלמד להועיל (סימן קכא) ונהר מצרים (דף נ סוף ע"ב) לגבי הדלקה שמדליקים בבוקר בבית הכנסת לפרסום הנס, ועוד בזמננו יש מנינים רבים אח"כ, י. ועוד גם במקומות שנהגו להתפלל כן כל השנה אין ראוי להנהיג כן לכתחילה, להכניס עצמו לכל הספקות הנ"ל, וכן מי שהזדמן למנין כזה שנהגו לכתחילה לא יכניס עצמו בספק אמן יתומה, רק יוכל לענות תוך כדי הברכה ברוך ה' לעולם אמן ואמן כך שבסיום הברכה יאמר ו'אמן'.

ג. אמנם מאידך גיסא אפשר לומר, א. דהואיל והיא מחלוקת במצוה ולא בברכה, לא אמרינן בכה"ג סב"ל כש"כ הרדב"ז (ח"ב סימן תרכו) והביאו מרן מופת הדור זצוק"ל ביבי"א ח"ט (יו"ד סימן כ אות ג) ומרן פסק שמברכים על המצוה, ב. ועוד הבה"ל (בסימן תער"ב ד"ה לא מאחרים) הוכיח דגם להרמב"ם שכתב שאין מקדימין זהו דוקא בזמן הרבה, משא"כ ברבע שעה ואפילו חצי שעה אין ההקדמה ניכרת בזה, ג. ועוד יש לומר דהואיל ונהגו כבר להתפלל מנחה וערבית מוקדמת בפלג המנחה ואף שעושים בזה תרתי דסתרי מ"מ כבר נהגו כך בציבור, ההדלקה נגררת אחר מנחה, לפני המנהג שכתב הרמ"א (בסימן תרע"א ס"ז) שמדליקין בין מנחה לערבית, וכמו שהחשיבו לילה לערבית ה"ה להדלקת הנר, ד. ובפרט בזמן הסמוך לשקיעה, בחצי שעה קודם צאת הכוכבים כמו שכתב הבה"ל (בסימן תער"ב ד"ה ולא מקדימים), ואף שיש לחלק דערבית הוא מטעם שהוא כנגד הקורבנות והוא זמן הקרבת אברים ופדרים, משא"כ הדלקה צריכה להיות בלילה ממש, וכמו שלגבי ק"ש צריך לחזור ולקראה בצאת הכוכבים, אמנם יש להשיב דסוף סוף ערבית והדלקה שניהם מדרבנן ולכן אזלינן בהם לקולא, משא"כ בק"ש שהיא דאוריתא, לכן אותם מקומות שנהגו כן וקשה לשנות מנהגן בזה להדליק מהשקיעה יש להם על מה שיסמוכו וכש"כ בזבחי צדק (שם), אולם אם קובעים מנין מיוחד לחנוכה כדי להקדים ערבית לפני ההדלקה, נכון לקבוע שידליקו בבית הכנסת החנוכיה מהשקיעה ואילך ולא קודם.

סימן ו

(שו"ע אורח חיים תרע"ג ס"א)

שאלה:

נשאלתי באיזה צד צריך להיות השמש של נרות חנוכה.

תשובה:

אין חיוב מן הדין לגבי הצד או המקום בו יונח השמש בחנוכיה, אמנם יש לעשות לנר זה היכר ברור שיהא נבדל משאר נרות המצוה ולכן טוב שיהיה גבוה משאר הנרות. כמו כן, יש להקפיד להדליקו לאחר הדלקת נר החיוב ושאר נרות ההידור, וכן באופן בו השמש נמצא בסמיכות לנר החיוב, ראוי לגשת להדלקה מצד נר החיוב ולא מצד השמש, שלא יראה כמעביר על המצוות.

א. כתב מרן בשו"ע (או"ח תרעג ס"א) - "לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול, ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור, אפילו תשמיש של קדושה, כגון ללמוד לאורה, אסור וגו' ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה" עכ"ל.

ופירש דבריו בעטרת זקנים (שם סק"ב) דמה שאמר יניחנו מרחוק קצת משאר הנרות, היינו שיתנו למעלה מהנרות, ונתן בזה רמז מן הפסוק (ישעיה ו, ב) - "שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ", והיינו שנר השמש דמקרי סתם נר הוא הנרמז במילה שרפים, ואלו יעמדו ממעל לל"ו הנרות שמדליקים בשמונת ימי החנוכה מלבד שמונת השמשים, וכן כתב בשו"ת בנימין זאב (סי קסח) ע"ש.

במשנ"ב (שם ס"ק טז) כתב דיש להניחו מרחוק כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין באותו היום, ולא יטעו ויבואו להחשיב השמש עם מניין נרות המצווה.

והבא"ח (שנה א' פר' וישב הי"ג) כתב - "וטוב שזה נר הנוסף שקורין 'שמש' יעשהו משונה מנרות חנוכה, כדי שיהא ניכר שאין זה בכלל נרות חנוכה, וכן אני נוהג" עכ"ל.

והגרב"צ מוצפי שליט"א העיד בספרו חנוכה בציון (עמ' רמג) דאביו המקובל כמוהר"ר סלמן מוצפי זצוק"ל היה מדליק נרות החנוכה בשמן זית, ואילו נר השמש בשמן רגיל לשנות מדרגתו מנרות המצווה, וכתב שם דאולי עשה כמנהג המהרי"ל המובא במנהגים והל' חנוכה (אות ג) שהיה מדליק את נרות החנוכה בשמן ואת השמש בנר שעווה ע"ש.

ומכל מקום, לא מצינו חיוב מן הדין במיקום השמש במקום מוגדר, אלא רק שיהיה בו היכר ברור שאינו נכלל יחד עם נרות המצווה וכנ"ל.

ב. מיהו, כתב בכף החיים (שם ס"ק מא בד"ה ויניחנו מרחוק) וז"ל - "היינו לצד ימין כדי שידליק על הסדר משמאל לימין ולא יצטרך לחזור לשמאל להדליק השמש, או יניחנו למעלה מנרות החנוכה אם אפשר וידליקנו אח"כ כדי שלא להפסיק בהדלקת נרות החנוכה שהם של מצוה" עכ"ל. ונראה שנסמך בדבריו על האמור ביומא (טו:, מה., נח:) - "כל פינות שאתה פונה - לא יהיו אלא דרך ימין", ומכאן למדו רבותינו שלעולם טוב שראשית תנועותיו של האדם יהיו לימין.

אמנם יתכן שכשיניח השמש מימין הנרות כדברי הכף החיים הנ"ל יכול להדליק בשגגתו נר השמש תכף אחר הברכה, כיוון דהוא הימני ביותר, ואע"פ שאינו מכלל נרות המצווה יכול לטעות בכך בנקל, ובפרט לאור מש"כ מרן בשו"ע (או"ח תרעו ס"ה) בעניין סדר הדלקת נרות החנוכה וז"ל - "יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני, ובליל ב' כשיוסיף נר אחד

סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי להפנות לימין. וכן בליל ג׳ כשיוסיף עוד אחר סמוך לשני נרות הראשונות, יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה, ואח״כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה״ ע״כ. ובפרט כשאין היכר ברור, ואם עשה כן והדליק תכף אחר הברכה נר השמש דאינו נר מצווה נסתפקו הפוסקים באם יש לו לברך בשנית, כיוון שעשה הפסק במעשה בין ברכותיו להדלקת הנרות, ועיין בשו״ת יביע אומר (ח״ה או״ח סי׳ ד) שדן בכך וכתב שאע״פ שנראה מצד הדין שצריך לחזור ולברך שוב קודם הדלקת הנרות, כיוון שהדליק נר השמש הנוסף בין הברכה להדלקה שאין לו שייכות כלל למצוה עצמה, ומקרי חול גמור וגם שהה יותר מכדי דיבור והוי הפסק גמור. מכל מקום הלכה למעשה פסק להקל ולהורות שלא יברך פעם אחרת, כיוון שסוף סוף יש בנר זה קצת מעניין הדלקת נר החנוכה שבא כגדר וסייג שלהם והוי קצת צורך מצוה, וע״ש. ולכן, כדי להימנע מהמצב האמור לעיל, אפשר שיהא השמש גם בצד שמאל.

ג. אמנם העיר המשנ״ב (ס״ק י״א בשם החיי אדם כלל קנ״ד סכ״ג) הערה חשובה שצריך ליתן דעתו עליה, בנוהג שבעולם אם עומד בצד ימין של החנוכיה מול הנר הראשון ורוצה להדליק תחילה את הנר השלישי או הרביעי צריך להושיט את ידו בצורה אלכסונית, ולהעבירה מעל גבי הנר הראשון לעבר הנר הנוסף המתחדש היום, ויש בזה בעיה של אין מעבירין על המצוות, דהיינו שאסור לאדם לדלג על מצווה הבאה לידו כדי לקיים מצווה אחרת. אלא חובה עליו לקיים את המצווה הבאה לידו תחילה. ואע״ג שרוצה להדליק את הנר החדש משום הידור מצווה, מ״מ זהו רק הידור מצווה, ומעיקר הדין צריך להדליק תחילה את הנר שפוגע בו, שהרי נר אחד מספיק בכל לילה וכשעובר עליו ולא מדליק נמצא מעביר על המצוות. ולכן כותב המשנ״ב (שם) שיזהר לצדד כל גופו קודם ההדלקה לצד שמאל מול הנר החדש שמדליק תחילה ונמצא פוגע בו תחילה, ויכול להדליק ולברך עליו תחילה בלא שום חשש, וכמו כן מצינו לעניין לחם משנה בכל ליל שבת שכפי פסק השו״ע (סימן רע״ד ס״א) צריך לבצוע בליל שבת על הככר התחתון (וביום השבת וכן בליל יום טוב צריך לבצוע על הככר העליון, כמבואר ברמ״א שם בהסבר השו״ע) והקשו האחרונים (ב״ח ס״א ועוד) שלכאורה יש פה בעיה של אין מעבירין על המצוות, שהרי הככר העליון נמצא מולו וצריך לבצוע עליו ואיך עובר עליו ובוצע על הככר התחתון, ולכן כתבו האחרונים (ט״ז סק״א הובא במשנ״ב שם סק״ה) שקודם הברכה צריך למשוך אליו מעט את החלה התחתונה ונמצא שפוגע תחילה בחלה התחתונה היותר קרובה אליו ובכך אין בעיה של העברה על המצוות. והובא בהליכות מועד (חנוכה עמוד י). ולכן גם בענין השמש יתן דעתו כשמדליק הנרות יטה גופו לצד הנר הראשון שמדליק ולא לצד השמש כדי שלא יראה כמעביר על המצוות.

ד. ועל כל פנים, מנהג טוב הוא להדליק נר השמש קודם ברכות ההדלקה ובזה הוסר חשש הפסק בשוגג וכאמור לעיל. אמנם כל זה דווקא כשמדליק הנרות עם השמש שבידו שאז ידליקו קודם שיברך ומיד אחר הברכות יעבור להדלקה, אמנם אם השמש קבוע בחנוכיה ומדליק בעזרת נר אחר נוסף, יש להדליקו לאחר הדלקת נרות המצווה של אותו הלילה, וכן כתב הגרב״צ מוצפי שליט״א (חנוכה בציון עמ׳ רמג-רמד).

מפתחות

סימן א

בענין ציבור שיכולים להתפלל התפילה כסדרה, ומעט מהמנין ממהרים ורוצים שיקדימו עבורם קריאת התורה כיון שצריכים לצאת לעבודתם, העלה שאין להפך בסדר התפילה כדי שמקצת המתפללים הממהרים ישמעו קריאת התורה, ואין להסיק מהא דמובא במג"א, במחה"ש ובמשנ"ב (ס' תרע"א סק"ו) בהלכות חנוכה בנוגע לאדם שיש בידו כמות שמן המאפשרת הדלקה בצמצום לכל שמונת ימי החנוכה ולחברו (שאינו מבני ביתו) אין שמן כלל, ופסקו שם דמוטב לו שידליק נר אחד בלבד ויצא ידי חובת המצווה אף שלא יקיימנה בהידור, כדי לזכות את חברו גם כן בחובת המצוה, שמעיקר הדין אין צריך אלא לנר איש וביתו, שהרי בהדלקת נר חנוכה חייב האדם עצמו וגם חברו דהיא חובת יחיד כמו שבאר באות א', משאין כן בנוגע לקריאת התורה דהיא חובת הציבור, ולא חובת יחיד כמו שנתבאר באות ב' והוכיח שכן דעת רבותינו הראשונים האריז"ל ומרן השו"ע. והעלה באות ג שעל כן יתפללו התפילה כסדרה והממהרים לעבודתם יצאו מפני אונסם טרם קריאת התורה ולא חסרו דבר.

סימן ב'

מותר להדליק בחנוכיה שהשמש שלה באמצע וכן מנהג העולם, דמבואר בפוסקים שהשמש צריך להיות ניכר, שיהיה לכתחילה גבוה משאר נרות, שלא יחשב למנין הנרות ושאם יבא להשתמש באור ישתמש לאורו, ושידליקנו אחר שסיים להדליק את נרות ההידור, כדי שלא יהיה הפסק בהדלקת נרות ההידור.

סימן ג

בענין הדלקת נר חנוכה בכלי עגול שמילאו שמן, העלה מדברי הפוסקים באות א להתיר אלא שצריך לכפות עליו כלי תחילה, בכדי להבדיל בין פתילה לחברתה, ואם לא עשה כן מחזי כמדורה ואינו יוצא ידי חובה. ובאות ב כתב שיש להתיר להדליק בכלי עגול כשיש מרווח בין פתילה לחברתה הנוצר ע"י דסקיות השעם, והרווח עולה למרחק של רוחב אצבע, ואין הלהבות מתחברות אחת בחברתה שאינו דומה לדין קערה שהקיפה פתילות. ובאות ג כתב שעדיף להדליק באופן זה כמנין נרות הידור משידליק נר אחד כפי שחייב מעיקר הדין, וכשאפשר, ישתדל להדליק הנרות בשורה שווה ולא בעיגול.

סימן ד

בענין הדלקת נרות חנוכה למשך זמן ארוך העלה באות א' שאף שבשו"ע (ס' תער"ב ס"ב) שמדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה, ברמב"ם מבואר שהוא חצי שעה או יותר, ויש ששיערו בזמננו שהוא עד קרוב לשעה 21:00 ובערים הגדולות עד חצות הלילה, והמהר"ם שיק (מצוה צ"ח) כתב שיש הידור בריבוי שמן שאז הנר דולק צלול יותר, והשאילת יעב"ץ (ס' ד) כתב שמצוה שתדלוק כל הלילה, באות ב' הביא

שנוהגים לשהות ליד הנרות לערך חצי שעה וכ"כ בספר מקור חיים, ויש שחבבו השהיה למשך זמן ארוך יותר וכ"כ הגאון האדרת בספרו נפש דוד, והאחרונים כתבו שממשיך על עצמו קדושה בראיית הנרות. ובאות ג' החמיר שלא להשתמש בנר שהדליק ולא התנה קודם שלא מקצה למצוה מה שידלק יותר מחצי שעה, ובפסקי תשובות כתב לפוסקים שסוברים שיש מצוה שידלקו בזמננו למשך זמן ארוך יותר עד שתכלה רגל השוק א"כ לשיטתם מדינא אין לכבות קודם חצי שעה, באות ד' היא מש"כ בספר קב הישר (פרק צו) שכל נר הדלוק למצוה יש בו קדושה נפלאה והביא מעשה נפלא מהגאון מהרש"ל והעלה לפי זה שיש מעלה והידור בהדלקת נר למשך זמן ארוך כל זמן שרואים אותו.

סימן ה

בענין הדלקת החנוכיה בבית הכנסת באות א שיש הנוהגים להדליק אחר ערבית והמנהג ברוב המקומות בין מנחה לערבית כדעת הרמ"א (בס' תרע"א ס"ז), ובאות ב' הביא י' טעמים להסביר שלכתחילה ידליק החנוכיה בבית הכנסת בתחילת השקיעה ואילך ולא קודם לכן, ואם מתפללים ערבית לפני השקיעה נכון להדליק את החנוכיה לאחר ערבית אחר קדיש תתקבל באופן שאז כבר שקעה החמה, וכך יוכלו להגיע לבית להדליק בתחילת צאת הכוכבים, ובאות ג' הביא ד' טעמים להסביר שמ"מ הסומכים להדליק בין מנחה לערבית כשמתפללים ערבית בפלג המנחה, אין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו, מ"מ נכון יותר שהשומע תוך כדי הברכה יאמר ברוך ה' לעולם אמן ואמן כך שבסיום הברכה יאמר ו'אמן'.

סימן ו

בענין המקום בו יונח השמש בחנוכיה העלה באות א שטוב שיניחנו מרחוק, שיהיה היכר ברור שיהא נבדל משאר נרות המצוה ולכן טוב שיהיה גבוה משאר הנרות וכ"כ האחרונים. ובאות ב כתב שלדעת כה"ח יניחנו בימין ונראה שאפשר גם מצד שמאל, ובאות ג כתב יש להקפיד להדליקו לאחר הדלקת נר החיוב ושאר נרות ההידור, וכן באופן בו השמש נמצא בסמיכות לנר החיוב, ראוי לגשת להדלקה מצד נר החיוב ולא מצד השמש, שלא יראה כמעביר על המצוות וכש"כ במ"ב, ובאות ד כתב שיש הנוהגים להדליק בשמש עצמו ומדליקים אותו תחילה, ואם השמש קבוע מדליקו אחר הדלקת נר החיוב ונרות ההידור.

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה